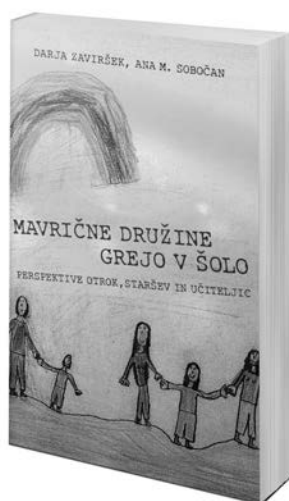

Darja Zaviršek, Ana M. Sobočan (2012)

MAVRIČNE DRUŽINE GREJO V ŠOLO: PERSPEKTIVE OTROK, STARŠEV IN UČITELJIC

Ljubljana: Fakulteta za socialno delo. 152 strani.
ISBN: 978-961-6569-42-2.

Knjiga *Mavrične družine grejo v šolo* je pionirsko delo na področju zagovora enakih pravic otrok iz mavričnih družin, ne le v šolah, temveč v družbi na sploh. Povod za nastanek je bila mednarodna primerjalna raziskava o položaju otrok iz istospolnih družin v šolskem sistemu na Švedskem, v Nemčiji in Sloveniji. Knjiga se osredotoča na Slovenijo, saj tu raziskave, ki bi zajemala pričevanja otrok in staršev iz mavričnih družin, še ni bilo.

Izid knjige je po naključju sovpadel z začetkom kampanje za sprejetje novega družinskega zakonika, ki v marsičem izenačuje isto- in različnospolne družine. Knjiga prinaša ugotovitve v prid sprejetju tega zakonika, ni pa to njen (osnovni) namen, saj je njena metoda znanstvena, nikogar ne prepričuje o ničemer in istospolnih družin nikakor ne olepšuje. V drugih dveh državah, vključenih v raziskavo, v Nemčiji in na Švedskem, so že pred časom sprejeli zakonodajo,

ki izenačuje različnospolne in istospolne družine. S tem je povezana ena od ključnih ugotovitev knjige: nediskriminatorska zakonodaja, splošna ozaveščenost družbe in reprezentacija različnih družinskih modelov v javnih ustanovah so ključni dejavniki pozitivnih izkušenj otrok in mladih v šolah, pogosto pa tudi v domačem okolju. Brez vidnosti in družbene priznanja (tudi z zakonodajno podlago) so otroci prikrajšani, saj imajo občutek, da o svoji družini ne morejo enako svobodno govoriti kot njihovi vrstniki iz družin heteroseksualnih staršev. Take izkušnje otrok in staršev so značilne za Slovenijo, ne pa tudi za Nemčijo in Švedsko. V Nemčiji so starši sicer poročali o selektivnem pristopu do javnih ustanov – otroke vključujejo v vrtce in šole, za katere vedo, da upoštevajo in cenijo različne družinske oblike. Kot kaže, so v enakopravni obravnavi najdlje prišli na Švedskem, saj se je intervjuvanim otrokom in mladostnikom tam tema istospolne usmerjenosti njihovih staršev zdela povsem nerelevantna za njihovo življenje.

Prezrtje ali pa, na drugi strani, napihovanje razlik sta obliki subtilnega homofobnega nasilja. Pred njim starši neredko svoje otroke poskušajo zavarovati tako, da svojo istospolno partnersko zvezo v šoli ali vrtcu zamolčijo. Na primer, svojo partnerico predstavijo kot otrokovo teto in podobno. V izrazito homofobnem okolju v Sloveniji so starši otroka poskušali zavarovati celo tako, da so svojo istospolno partnersko zvezo zamolčali pred otrokom. Otroka pomanjkanje ključnih informacij družinskega vsakdana kvečjemu obremeni, nikakor pa ga ne zavaruje.

Raziskava je pokazala, kar velja za vezi med starši in otroki na sploh: da trdnost in zaupnost odnosa pomenita, da otroku pomagamo poimenoovati stvarnost, ki je zanj pomembna, pa naj bo to življenje z dvema mamama, dvema očetoma, ločitev staršev, prihod novega družinskega člana ipd. V tem pogledu je raziskava pokazala, da je ključna razlika med isto- in različnospolnimi družinami v izkušnjah diskriminacije, ki jih doživljajo prve. Prav ta diskriminacija škodi otroku in drugim družinskim članom, pa ne, kot hočejo prikazati nasprotniki pravne izenačitve družinskih skupnosti, da naj bi bil sporen samo spol staršev.

Knjigo lahko beremo kot znanstveno delo, ki se enako natančno posveti tako metodi raziskovanja

kot analizi empiričnih podatkov in kritični refleksiji o pomembnejših konceptih. Eden od njih je heteronormativnost. Omogoča širši interpretacijski okvir kot homofobija. Pomeni samoumevno pričakovanje, da so vsi ljudje v naši okolici heteroseksualni, da tak svet pač je in da mora tak tudi ostati. Heteronormativnost v kontekstu vrtca in šole pomeni, da se tam učijo in v zgodbah predstavljajo samo različnospolne družine, pri zdravniku to pomeni, da bo zdravstveno osebje spregledalo, da sta otroka na pregled pripeljali dve mami in da bodo plakati na stenah upodabljali zgolj družine heteroseksualnih staršev. Heteronormativnost pomeni, da bodo vse pravljice, vse učno gradivo, vsi formularji, predstavitvene brošure, slikovni materiali ipd. zasnovani po merilu različnospolnega partnerstva in družine. Tako samoumevno predvidevanje obstoja zgolj enega družinskega modela in ene spolne usmerjenosti je bilo še do pred kratkim del slovenske realnosti – gibanje LGBT in sprejemanje družinskega zakonika pa sta temo mavričnih družin prinesla v jedro javnih razprav.

Poleg tega lahko knjigo beremo kot priročnik za starše, vzgojitelje in učitelje. Staršem v istospolni skupnosti lahko ponudijo primerljivost z izkušnjami drugih, s tem pa tudi večjo socialno moč. Vidnost pomeni priznanje, priznanje pa vpliva na samopodobo in samozavest.

Knjiga ima ne le znanstveno, temveč tudi literarno vrednost (užitek jo je brati), saj pred bralcem – v obliki odlomkov intervjujev z otroki, starši in učiteljicami – zaživijo realne osebe s svojimi strategijami preživetja v heteronormativni družbi, osebe, ki niso reducirane na zgodbo o istospolni družini, temveč ljudje s svojimi individualnimi načini izražanja, razmišljanja, opazovanja sveta z zornega kota, ki heteroseksualni večini ni dostopen, s svojimi ambicijami in idejami.

Vzgojiteljice in učiteljice lahko knjigo uporabljajo kot pripomoček pri svojem delu, saj jih opogumi, da prevzamejo aktivnejšo držo, in jih razreši zmotne predstave, da naj bi bilo »nevmešavanje« v družinske zadeve (tj. molk) sprejemljiv način komunikacije med starši in šolo ali vrtcem.

Knjiga je didaktični pripomoček za skupinsko delo. V kurikulumu vrtca ali šole jo lahko uporabimo pri predstavljanju in razpravi o različnih oblikah družinskega življenja, pri enakovredni obravnavi vseh otrok, ne da

bi posameznike in posameznice izpostavljali ali kako drugače nehote proizvedli njihovo različnost oziroma drugačnost. Odpravljanje homofobije in preseganje heteronormativega okvirja šole sta pomembni za vse otroke, ne glede na to, v kakšnih družinah živijo, in ne glede na njihovo (prihodnjo) spolno usmerjenost. Vsi imamo namreč koristi in se bolje počutimo v pluralni, demokratični družbi, ki ceni različnost in sankcionira v sovraštvu utemeljeno nasilje, saj zatiranje enega posredno pomeni zatiranje vseh.

Za javne delavce in delavke, kot so vzgojiteljice, učiteljice, zdravstveni delavci, socialne delavke ipd., pa je še zlasti pomembno, da enakopravnost vseh ne le njihovo intimno prepričanje, ampak da so svojo vključujočo filozofijo zmožni prenesti na raven delovanja celotne institucije. Zato je knjiga *Mavrične družine grejo v šolo* tako dobrodošla in obvezno branje za zaposlene v javnih službah.

Jelka Zorn